

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

ואחר כך היו עוד עשרה דורות מנח ועד אברהם, שהם גם כן היו מכעיסין ובאין ועבדו עבודה זרה, אבל שם לאחר העשרה דורות לא היה מבול, אלא אברהם אבינו בא וקיבל שכר כולם.

אברהם אבינו השפיע ונטל שכר כולם

והיינו כי אברהם אבינו בא ותיקן את כל הקלקולים שהיו במשך העשרה דורות והשפיע על כל העולם, כמו שכתוב (שם כג, ו) נשיא אלוקים אתה בתוכנו, שהוא היה נערץ ומקובל בכל העולם, והשפיע ופרסם את האמונה, ולכן גם לאחר עשרה דורות שהיו מכעיסין ובאין, לא היה עונש כמו המבול, כי אברהם אבינו תיקן את מה שהם קלקלו ופרסם את האמונה, וכיון שיש אמונה ממילא העולם קיים.

ועל זה כתוב שאברהם אבינו קיבל 'שכר כולם', כלשון הנזכר בירושלמי הנ"ל על מי שמתחזק בזמן של רפיון. וצריך להבין מה הפירוש שכר כולם. וביאר בזה מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל, כי הנה כל אותם העשרה דורות שמנח ועד אברהם, אם הם היו כולם צדיקים, הרי היה להם הרבה שכר, כי הם מיליונים ומיליארדים של אנשים מכל העולם שהיו עושים הרבה מצוות ומעשים טובים במשך עשרה דורות, והיה מגיע להם על זה הרבה שכר בעולם הבא וגן עדן.

אבל הם היו מכעיסין ובאין, וכשבא אברהם אבינו והשפיע על בני דורו, היה צריך להתאמץ להשפיע השפעה הפוכה לתקן את כל מה שהם קלקלו, כי היו עשרה דורות של השפעה שלילית, של חסרון אמונה, ומיזדות רעות, ואברהם היה צריך לעקור את כל הרע שבדור, ולהשפיע על הדור להחזירם בתשובה, ובאמת הוא השפיע והחזיר את הדור בתשובה, ולכן קיבל על זה שכר כולם.

וישכר כולם פירושו כמו השכר שהיה מגיע לכולם אם הם היו צדיקים, כל העשרה דורות, והרי בימים ההם כל אחד היה חי מאות שנים ונתארכו הדורות, ואם הם היו כולם צדיקים היה להם המון שכר, ואת כל השכר הזה שהיה יכול להיות אם הם היו צדיקים – קיבל אברהם אבינו, כי הוא השפיע ותיקן את כל מה שהם קלקלו והחזירו, ובזכות ההשפעה זוכים ומקבלים שכר כולם.

גודל שכר המתחזק בששי ושבתי, ולהיפך

ונמצא לפי זה, כי גם ביום ששי ושבתי, שיש רפיון בציבור, וחסר זכות התורה, מי שמתחזק ועוסק בתורה בששי ושבתי למרות הרפיון, הרי הוא ממלא ומשלים את הכבוד שמים שחסר בעולם, ונוטל שכר כנגד כולם! כמו השכר שהיה מגיע לכולם אם היו כולם עוסקים בתורה, את השכר הזה מקבל מי שעוסק בתורה, כמובן כל אחד לפי כוחו, לפי האפשרויות ולפי המציאות שלו, אם הוא עוסק בתורה בששי ושבתי, הוא מקבל שכר של הציבור שלא עוסקים בתורה בימים אלו.

ואם כן מי שמתחזק בעסק התורה בששי ושבתי, זוהי זכות גדולה מאד, ולפי דברי רבינו יונה שהזכרנו לעיל, הרי כפי גודל המצוה כך להיפך מי שלא עושה אותה זה חטא יותר חמור, ואם כן מי שמתבטל בששי ושבתי, הרי זה חטא יותר גדול.

כוח אהבת התורה המושכת ומרתקת

ובאמת ידוע כי עסק התורה מאד מעניין, דברי תורה מאד מעניינים, מי שלומד לפי הטבע שלו, זה מאד מושך ומעניין.

ומובא בגמרא (עירובין נד, ב) על הפסוק "באהבתה תשגה תמיד", שמרוב אהבת התורה המושכת כל כך, נעשה האדם כמי שאינו בר דעת, וקראו פסוק זה על רבי אלעזר בן פדת, שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק

הזכויות העצומות של עסק התורה בשבת

אנו עומדים אחרי חנוכה, וזכינו שבחנוכה היה חיזוק בשיבתנו הק', שכולם נשארו ללמוד בישיבה, ובעיקר בשבת חנוכה, כל ציבור תלמידי הישיבה נשארו בישיבה, ואף אחד לא נסע הביתה.

ובאמת המציאות היא, שיום השבת ויום ששי, אין בהם שיעור יומי קבוע בישיבות, וזה גורם להפסק בהתמדה, מפני שאין שיעורים ואין סדר יום שמחייב כמו בכל השבוע, וביום ששי ערב שבת עוסקים גם בהכנות לשבת, ומתוך כך הזמן מתבזבז.

אבל לא כך צריך להיות, אלא יש חיוב עסק התורה, לעסוק בדברי תורה, וההתמדה בתורה אינה מידת חסידות אלא חיוב, כמובן כל אחד לפי האפשרויות שלו.

וכתוב בספרים שעסק התורה בשבת הוא זכות גדולה הרבה יותר מאשר ביום חול, כל המצוות שעושים בשבת, ובייחוד עסק התורה, זה דבר שנותן זכויות עצומות, יותר מאשר ביום חול [וכך כתב בבן איש חי שמות שנה ב' בשם המקובלים: "דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול!"]

לפי גודל המצוה כך חומר ביטולה

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ג, טז) כתב "ודע, כי לפי גודל המצוה, יגדל עונש מי שיחדל לעשותה", כפי גודל השכר על קיום המצוה, כך גם להיפך, מי שלא מקיים עונשו חמור יותר.

והביא שם שתי ראיות לזה, ממצות פסח ומצות מילה, שמי שאינו מקריב קרבן פסח, או שאינו מל את עצמו, יש על זה עונש כרת, ואף על פי שלא עשה שום מעשה, ורק בשב ואל תעשה נמנע מעשיית המצוה, יש כרת, עבור מה שהוא לא עשה כלום.

והטעם בזה מפני שפסח ומילה הן מצוות גדולות וחשובות מאד, פסח הוא יסוד האמונה ויציאת מצרים, אשר פסח הקב"ה על בתי בני ישראל במצרים, וכן מצות מילה נכרתו עליה שלוש עשרה בריתות (נדרים לא, ב), ומפני שהן מצוות כל כך גדולות, שזכות המצוה גדולה מאד, ממילא גם להיפך העונש גדול מאד, שאפילו שאינו עושה שום מעשה יש כרת, כי לפי גודל המצוה יגדל העונש למי שנמנע לעשותה.

המתחזק בזמן רפיון נוטל שכר כולם

ויש מאמר חז"ל (ירושלמי סוף ברכות) על הפסוק "עת לעשות להשם הפרו תורתך", תני רבי שמעון בן יוחאי אומר: אם ראית את הבריות שנתייטשו ידיהן מן התורה מאד, עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם, מאי טעמא הפרו תורתך עת לעשות להשם.

והיינו שבזמן שהציבור מתרפים מדברי תורה ולא מחזיקים בעסק התורה, מי שמתחזק ועוסק בתורה בזמן כזה נוטל שכר כנגד כולם, עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם! ויש להתבונן מהו 'שכר כולם' הנזכר כאן, ומה הפירוש בזה.

ושמעתי ממו"ר הגה"צ ר"א"א דסלר זצ"ל (ועיין גם במכתב מאלוהו ח"ד עמוד 118) שביאר במה שמצינו כעין זה באבות פרק חמישי: עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפיים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול. עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפיים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם וקיבל שכר כולם, ע"כ.

והיינו שכל העשרה דורות שהיו מאדם ועד נח, היו מכעיסין ובאין, שעבדו עבודה זרה, והיו בהם מידות רעות, וגזילה, כמו שכתוב (בראשית ו, יא) ותימלא הארץ חמס, והסוף היה שנענשו במבול.

התחתון של ציפורי וסדינו מוטל בשוק העליון של ציפורי, והיינו שישב לעסוק בתורה והוריד את בגדו העליון, והמשיך ללכת הלאה כשהוא שקוע בתורה, ושכח היכן הניח את הבגד שלו.

זהו הכוח של אהבתה, אהבת התורה, שזה כל כך מרתק ומעניין, וגורם לשכוח מכל הדברים האחרים.

ומעשה שהיה בבחור צעיר מתלמידי הישיבה, שקיבל הדרכה איך ללמוד בצורה מעניינת, ולמד כך לפי טבעו, ומרוב מתיקות לא היה יכול להפסיק, כי זה מושך ומעניין עד שקשה להפסיק! ולמד בהתמדה גדולה למעלה מכוחותיו, עד שנחלש וכבר לא היה לו כוח והיה מוכרח להפסיק, ונסע למנוחה כמה שבועות עד שחזר לכוחותיו, אבל זה לא הזיק לו לבריאות, ורק נחלש והוצרך מעט להפסיק ללמוד ואחר כך חזר לאיתנו. זהו הכוח של אהבת התורה המושכת כל כך, ורק צריך לשים לב על כוחותיו, שלא להתאמץ יותר מן הכוחות.

התורה מתוקה לצורך קיום חיי הנפש

והטעם בזה, מדוע עסק התורה כל כך מעניין ומרתק את האדם? כבר דיברנו על זה בעבר, שידוע כי הקב"ה ברא בטבע הבריאה, שכל דבר שאדם צריך אותו, זה מושך את האדם, וכגון בצרכי הגוף, שהגוף צריך לאכול, ברא הקב"ה בטבע האדם שהוא רעב ומתאוה לאכול, כי אם לא היה רעב, ורק היה יודע ומבין בשכלו שצריך לאכול, אזי בכל פעם היה צריך לחשוב ולשים לב לזה, כמו שצריכים לקחת תרופה, ופעמים שהיה

שוכח לאכול והיה נחלש ומגיע לאפיסת הכוחות, ולכן כדי שהגוף יהיה בריא, עשה הקב"ה טבע כזה שיהיה רעב, כדי שיהיה מוכרח לאכול ויהיה בריא. וכן כל בעלי החיים שבבריאה, כדי שיחיו ויתקיימו, ברא אותם הקב"ה עם טבע המושך אותם למזון שהם צריכים.

והנה זהו בנוגע לחיי הגוף, לגשמיות. וכך גם בחיי הנפש, חיי הנצח של נפש האדם, הרי חיי הנצח של הנפש זה תורה, וכמו שאמרו חז"ל (כתובות קיא, ב) על הפסוק "כי טל אורות טלך" – כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו, ולכן, כדי שיהיה לאדם טעם בזה, שזה ימשוך אותו, עשה הקב"ה שיהיה טעם ומתיקות מיוחדת בעסק התורה, שזה מושך, בשביל חיי הנצח של האדם!

זהו מה שאנחנו מאושרים, שיש לנו חיוב לעסוק בתורה, ויחד עם זה מתיקות, שזה מושך ומעניין, כי בזה אנו זוכים לחיי נצח מאושרים.

אך לדאבוננו לא כלל ישראל יש להם את החיים המאושרים האלה, ועל זה אנו מתפללים 'השיבנו לתורתך' ומבקשים רחמים על כל כלל ישראל. וכבר דיברנו שמי שמתפלל בכוונה אמיתית מעומק הלב, שבאמת אכפת לו על אחינו בני ישראל הרחוקים שיתקרבו לתורה, אזי התפילה עושה משהו, ומשפיע על עוד אחד ועוד אחד, וברוך השם בדורנו יש השפעה של חזרה בתשובה לתורה, שזה גם כן בסייעתא דשמיא. יהי רצון שנוזכר כולנו לזכות ולזכות בעזרת השם.

דברי רבינו שליט"א במסיבת חנוכה בישיבת פוניבז'

שרו קודם "אשרי העם שככה לו אשרי העם שהשם אלוקיו", מה הפירוש אשרי העם שהשם אלוקיו? מה שעם ישראל יש להם אמונה, שהשם אלוקיו, השם זה מידת הרחמים, ואלוקים זה מידת הדין, האמונה, אשרי העם שככה לו! אדם, ועם, שחי עם האמונה שהשם אלוקיו, שהכל בידי שמים, ויש מי שדואג לנו, ונותן לנו מה שאנו צריכים, שהשם אלוקיו, בזה אנחנו מאושרים, אשרי העם. עם – ואדם, יחיד ורבים, שיש להם את האמונה הזו, הם מאושרים, אשריך בעולם הזה.

אנחנו אומרים בתפילה: "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו", אשרינו, במה? שאנו אומרים שמע ישראל! ומהו 'שמע ישראל'? ההמשך: 'השם אלוקינו השם אחד', בזה אשרינו, זה החיים הכי מאושרים ששייך, שיש לנו אב הרחמן, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, הכל בידי שמים – והכל לטובת האדם, לטובת היהודי, שהשם אלוקיו, זהו 'אשרי העם', מי שחי עם האמונה הזאת זה חיים מאושרים, אשריך בעולם הזה!

וזה שייך רק עם תורה, כמו שאמרו באבות פרק ששי: כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, אין גשמיות, אבל בתורה אתה עמל, ולכאורה עמל התורה זה עוד מאמץ, אבל לא! זה אשריך בעולם הזה! זה החיים הכי מאושרים.

בני תורה שעוסקים בתורה, נהנים מהגמרא מהרש"י מהתוספות מהראשונים ומהאחרונים, דברי תורה מתוקים מדבש, והם חיים הכי מאושרים, אשריך בעולם הזה. וזהו מה ששרו קודם, שזה פסוק בתהלים, אשרי העם שהשם אלוקיו! ברוך השם שזכינו, שאנחנו בני תורה, וכל בני התורה, שבכל העולם, הם הכי מאושרים, אשרינו מה טוב חלקנו.

חבל שלא כל עם ישראל הוא מאושר, יש חלק גדול מעם ישראל שאין להם החיים המאושרים האלה, ומן השמים ירחמו שגם להם יהיה החיים המאושרים.

אנו מתפללים 'השיבנו אבינו לתורתך' בלשון רבים, תפילה על כלל ישראל, השיבנו לתורתך, וקרבתנו לעבודתך, והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, תפילה על כלל ישראל, על תורה ועל עבודה ועל תשובה שלמה, ומה היא התפילה? בקשה! ומדוע מתפללים? כי אנו מאמינים בכוח התפילה, וכמו שידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, כי על רוחניות אין קצבה, כמו שכתוב "הרחב פיך ואמלאהו" (עיינן ברכות דף נ').

לכן כל מי שמתפלל בכוונה השיבנו לתורתך, וחושב על כלל ישראל, זה משפיע! ועל כמה זה משפיע? על משהו, אחד, שניים, וברוך השם יש בדורנו, דור התשובה של תורה, יש תשובה לתורה, אבל זה תלוי גם בתפילה, ומה שיותר תפילה בכוונה: השיבנו לתורתך וקרבתנו לעבודתך והחזירנו בתשובה שלמה לפניך על כלל ישראל, כל אחד שמתפלל משפיע.

ואמנם זה לא פשוט, שיהיה אכפת לי, שכואב לי, ואני מבקש רחמים באמת מעומק הלב השיבנו לתורתך על כלל ישראל, זה מדרגה, וזה לא קל ולא כל כך פשוט, אבל זה נוסח התפילה שתיקנו אנשי כנסת הגדולה, והתפילה היא לבקש, למה? כדי שיהיה סייעתא דשמיא! זוהי המטרה שאנשי כנסת הגדולה תיקנו את התפילה, ולכן מתפללים כך.

מן השמים ירחמו שיהיה השפעה של 'השם אלוקיו' על כלל ישראל, וכל כלל ישראל יהיה להם החיים המאושרים של תורה ואמונה, האשרי העם שהשם אלוקיו.

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת ר' נחמיה ב"ר חיים ז"ל
גלב"ע ח' טבת תשס"ח - תנצב"ה